

Petrović, Mirna

Master's thesis / Diplomski rad

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, The Academy of Arts Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Umjetnička akademija u Osijeku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:134:590155>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-04-24**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Academy of Arts in Osijek](#)

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
UMJETNIČKA AKADEMIJA U OSIJEKU
ODSJEK ZA LIKOVNU UMJETNOST
DIPLOMSKI SVEUČILIŠNI STUDIJ LIKOVNA KULTURA

MIRNA PETROVIĆ

IRWIN – NSK - LAIBACH

DIPLOMSKI RAD

Mentor:

doc. dr. sc. Andrej Mirčev

Osijek, listopad 2016.

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
UMJETNIČKA AKADEMIJA U OSIJEKU
ODSJEK ZA LIKOVNU UMJETNOST
DIPLOMSKI SVEUČILIŠNI STUDIJ LIKOVNA KULTURA

MIRNA PETROVIĆ

IRWIN – NSK - LAIBACH

DIPLOMSKI RAD

Mentor:

doc. dr. sc. Andrej Mirčev

Osijek, listopad 2016.

SADRŽAJ

1. UVOD	3
2. IRWIN	4
2.1. RANIJI GRAFITI PROJEKTI	5
3. NSK	12
4. LAIBACH	16
5. ZAKLJUČAK	22
6. LITERATURA	23
7. SAŽETAK	24

1.UVOD

1984. godine ujedinjenjem tri grupe – multimedijalno-glazbenog sastava Laibach, grupe vizualnih umjetnika IRWIN te kazališne skupine Gledališče sester Scipion Nasice nastao je umjetnički kolektiv – Neue Slowenische Kunst (NSK). Iste godine, osnovana je i četvrta – odsjek za dizajn Novi kolektivizam. Kasnije su se u okviru NSK oblikovali još Odsjek za čistu i praktičnu filozofiju, Retrovizija, Film i Graditelji.

NKS je izgradio umjetnički koncept na *retro* metodi, iz kojeg je svaka pojedina grupa oblikovala svoj naziv: IRWIN – retro-princip, LAIBACH – retroavangarda, Gledališče sester Scipion Nasice – retrogarda. Princip NSK djelovanja zasnivao se na suradnjama i slobodnom protoku ideja između članova kolektiva te planiranju umjetničkih akcija.

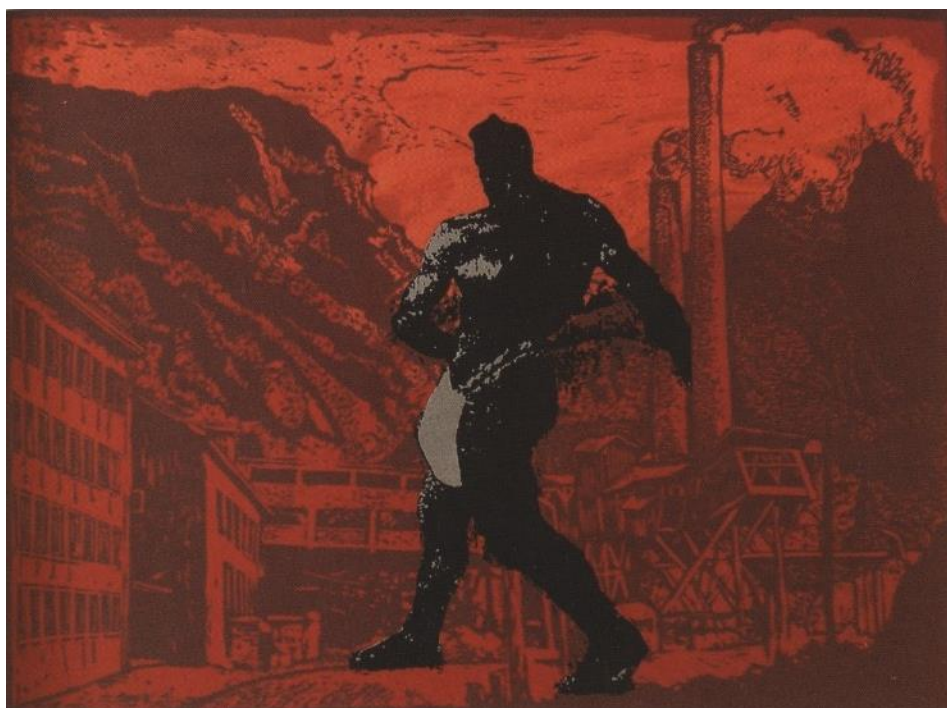
2. IRWIN

IRWIN kolektiv osnovan 1983. godine, čine pet slikara – Dušan Mandić, Mirna Mohar, Andrej Savski, Roman Uranjek i Borut Vogeljik. U prvim godinama svog djelovanja, pod imenom Rose Irwin Selavy, definirali su principe svog djelovanja: afirmiranje nacionalne vizualne umjetnosti bazirane na nedvosmislenom eklektizmu i simultanoj upotrebi raznolikih, često kontradiktornih stilova. Svoju umjetničku filozofiju saželi su u terminu retro-princip odnosno retroavangarda koja se temelji na premisi da traume iz prošlosti utječu na sadašnjost i da se opcija nekonfliktne budućnosti može realizirati samo kroz vraćanje na konfliktne događaje iz prošlosti. To je podrazumijevalo upotrebu njemačkog jezika za imenovanje skupina i naslova djela, čime se iz prašine diže germansko nametanje kršćanstva te stoljeća austrijskog utjecaja na Sloveniju. Korištenje njemačkih naziva bilo je provokacija sama po sebi i donosilo je posljedice, ponajviše za Laibach. Smatralo se nedopustivim koristiti njemački naziv, zadnji put službeno korišten između 1943. i 1945. za vrijeme nacističke okupacije, što je rezultiralo zabranama nastupanja u gradu pod tim imenom.

Jedan od najznačajnijih projekata grupe IRWIN bila je serija pod nazivom *Was Ist Kunst*, razvijajući se preko 30 godina, ova serija trenutno broji nekoliko stotina radova, čije teme istražuju ideološki kontekst umjetnosti nastale prisvajanjem i transformacijom motiva korištenim od strane Laibach Kunst-a i pripadajuće ikonografije socrealizma, nacističke propagande, religijske umjetnosti i avangarde. Drugi vodeći princip radova grupe IRWIN je prioritet korištenja motiva nad umjetničkim stilom, opisanim kao „diktatura motiva“ nad „diktaturom stila“. Osim motiva, sekundaran je i autor, stoga su svi radovi potpisivani od strane kolektiva. S takvim samonametnutim ograničenjima umjetnici su zadržali autonomiju i afirmirali vlastitu formu, zauzimajući kritički stav spram formalističkog modernizma i postmodernizma, te prema usvajanju stilova i kulturnih utjecaja sa Zapada, kao i ideoloških uzdizanja različitih vrijednosti reflektiranih u radovima na Istoku.

2.1. RANIJI GRAFITI PROJEKTI

S prvim radovima – grafitima na papiru i zidovima – prezentiranim na izložbi Disco FV, bivšoj kapeli studentskog doma te u ŠKUC galeriji, distancirali su se od institucionalne (post)moderne umjetnosti i pozicionirali unutar masovne (rock i punk) kulture, što je značilo širu publiku i jači utjecaj. Također, anticipirali su postupnu destrukciju svojih djela tako da su posjetitelji trgali i pisali po njima. U tekstu koji je pratio izložbu, grupa je postavila podlogu na buduće strategije svojih akcija, definirajući radnu proceduru kao „princip retro-prezentacije“ uvodeći koncept „manipuliranja memorije prethodno viđenog“. Na izložbu „Pokolj i mučenja u Primorskoj i Štajerskoj“, na plesnom podiju DISCO FV-a, rad Marka Kovačića, Dušana Mandića, Andreja Savskog i Romana Uranjeka, grafit na papiru, prikazivao je vješanja, pokolj i tijela u ljesovima bazirana na fotografijama iz knjige *Mučeniška pot k svodobi* iz 1946, koje su dokumentirale masakre partizana Oslobođilačke fronte od strane talijanskih fašista i njemačkih nacističkih tijekom Drugog svjetskog rata. Adaptacijom teme u prostor kluba, odnosno plesnog podija, unutar društvenih običaja, autori su povezali ritual mučenja s ritualom plesa i ponašanja tipičnog za disko klubove. Druga izložba u istom prostoru, pod nazivom *For Long I Hoper and Feared*, odabrali su temu erotizma, prikazujući seksualne aktivnosti (homoseksualne i heteroseksualne) i sadomazohističke prakse kojom su naglašavali činjenicu kako je pornografiju, zabranjenu u ondašnjoj Jugoslaviji, moguće prikazivati isključivo u umjetničkom kontekstu.

1 IRWIN, Sijač, 1989.

Projekt Was ist Kunst započeo je 1984. godine i nastavio se do danas. Naslov se referira na seriju performansa srpskog umjetnika Raše Todosijevića Was ist Kunst (1976 - 1981). Prva izložba odvila se u Sarajevu, u klubu Collegium Artisticum, potom u ŠKUC galeriji u Ljubljani te nakon toga u bivšem grafičkom studiju dizajnera Matjaža Vipotnika. Was ist Kunst prepoznat je kao revolucionarni događaj u gotovo svim glavnim gradovima bivše Jugoslavije. Svaka slika iz ovog projekta izvedena je u različitim umjetničkim stilovima, od srednjovjekovnog do modernističkog i avangardnog, od stila totalitarne umjetnosti do pop kulture, što povezuje te motive s ulogom kroničara grupe IRWIN unutar NSK kolektiva. Was ist Kunst zasnovan je na tipičnim motivima Laibacha kao što je *Sijač*, jelen, šalica za kavu i slično.

Prikazi Laibacha dopunjeni se brojnim motivima usko povezanim s prisvojenim stilovima kao što su socijalistički motivi, dok su apstraktni motivi preuzeti iz Giottovih zlatnih pozadina, a plave slike iz radova Yvesa Kleina. *Maljević između dva rata*, jedan od ključnih radova IRWIN-a, a predstavlja direktnu analizu Maljevičevog suprematizma i tipičan je primjer retro principa. Slika spaja prikaz tradicionalnog akademskog portreta, suprematističku sliku – jednu od varijacija na motiv križa i prikaz nacističke skulpture. Suprematistička slika, kao čista apstrakcija, smještena je u kontekst koji zahtijeva čitanje slike na sasvim novi način.

Maljevičeva djela naslikana su na bijeloj pozadini, iz kojih prvotno proizlazi crni kvadrat, koji se potom razdvaja na dva oblika i boje, koji se nakon različitih kombinacija na kraju vraća u bijelu suprematističku kompoziciju. IRWIN stvara napetost između tradicionalne buržoazijske slike, modernizma i totalitarne umjetnosti.

2 IRWIN, Maljević između dva rata, 1984.

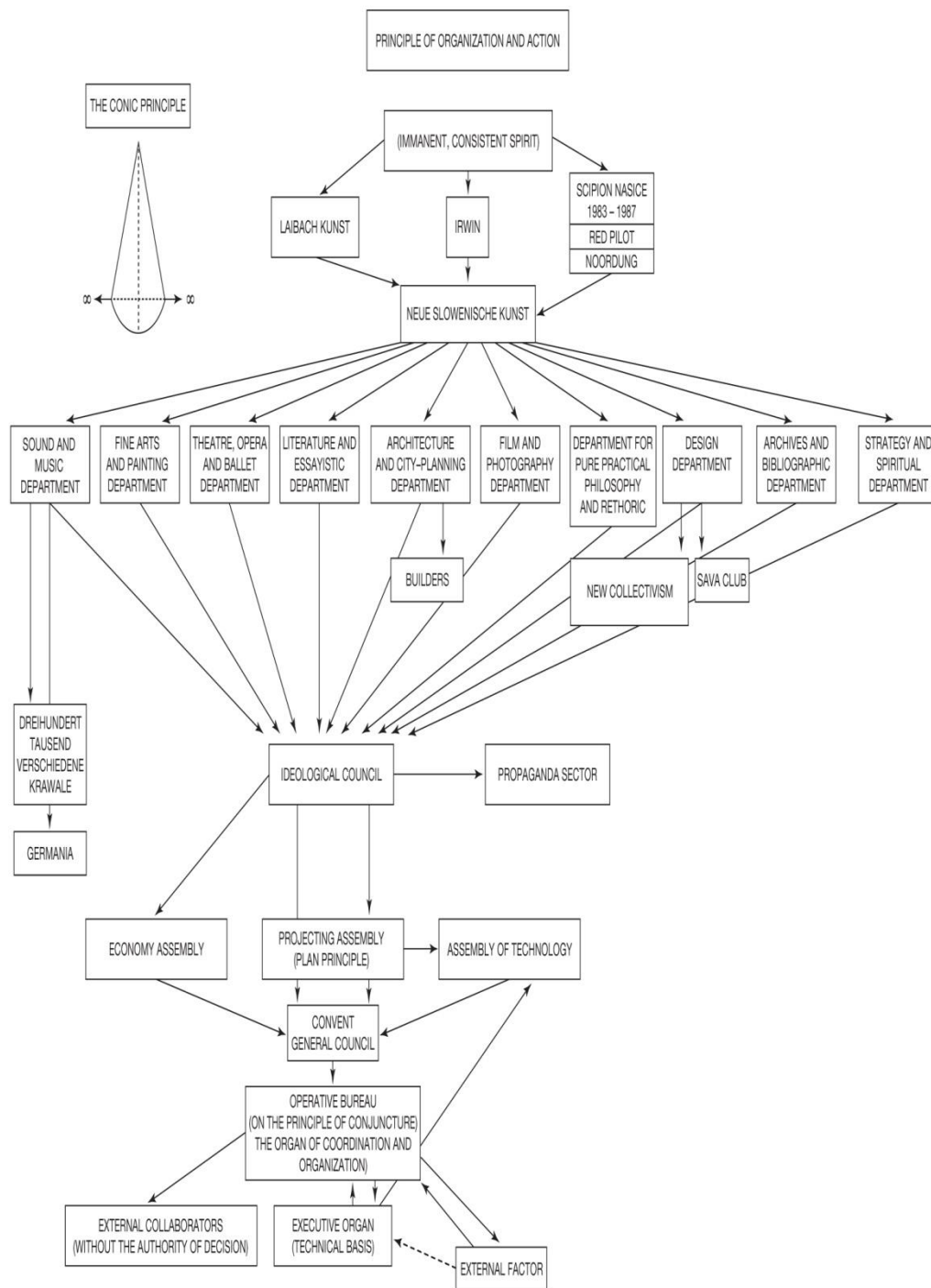
Radovi iz serije *Was ist Kunst* dovode u pitanje pojam originalnosti i govore o inherentnom eklekticismu nacionalne kulture, posebice u slučaju manjih zemalja kao što je Slovenija. Ono što bi se moglo prevesti kao odricanje od originalnosti, zapravo znači oslobađanje od pritiska koji zahtijeva od umjetnika konstantno produciranje originalnih, inovativnih i temeljitih rješenja. Paradoksalno, čim se umjetnik oslobodi takvog pritiska, otvara se prostor za nesputanu kreativnost.

Slike iz serije heterogene su u smislu korištenih materijala koji također imaju konceptualnu vrijednost. IRWIN dekonstruira tradicionalnu sliku korištenjem tradicionalnih tehnika, kao što je ulje na platnu. Doslovne dimenzije dodatno su naglašene kroz upotrebu materijala. Masivni okviri od katrana, drveta i ugljena napravljeni u suradnji s drugim umjetnicima, točnije slovenskim kiparima, igraju specifičnu ulogu u *Was ist Kunst* projektu. Unificirani izgled okvira izražava kolektivno nastojanje i zajednički koncept usmjeren ka razotkrivanju načina na koji su prikazi manipulirani od strane ideologija i tržišta. S jedne strane, okviri razgraničuju autonomni prostor između svakog rada, dok ih s druge strane, oni povezuju. U javnom prostoru, te slike su najčešće izložene zajedno, no istovremeno su smišljeni kao objekti za tržište, sa svrhom da budu obješeni u stanovima, a njihovi formati adaptirani su u tu svrhu. Serija slika pod nazivom „Kapital“ prvi put je izložena u galeriji Equrna, u Ljubljani, 1990. Potom u San Franciscu, New Yorku i Washingtonu. Slike koje su definirale seriju prikazivale su jelena u samom središtu, kao „trofej kapitala“, dok je pozadina sadržavala motive IRWINA ili socijalističke ikonografije. Kao i ostala djela IRWINA, serija „Kapital“ adresira problematiku sistema umjetnosti i načina na koji je određena geopolitičkim odnosima. Umjesto da samo komentiraju, oni smišljaju strategije kako popuniti rupe koje su rezultat odsustva napretka sistema i tržišta umjetnosti u ovoj regiji. Zapravo, te slike odvlače pažnju na simbolični kapital koji Istok koristi kako bi ušao na internacionalno tržište. Stav IRWIN-a spram tržišta je višeslojan, tržište je glavni mehanizam Zapadne dominacije, dok je u isto vrijeme jedino relativno održivo sredstvo međunarodne integracije u umjetnosti. IRWIN je svjestan činjenice da, prije ili kasnije, svaka povijest postane robom i zato mora konstantno biti prezentirana kao takva te da je potrebno djelovati sukladno toj logici tržišta, obzirom da bi suprotno djelovanje značilo naivno dopuštanje drugome da rukuje nečijim simboličkim kapitalom. Na rubu kolapsa socijalizma i Jugoslavije, IRWIN je bio svjestan da je njihov simbolički kapital upravo taj povijesni trenutak.

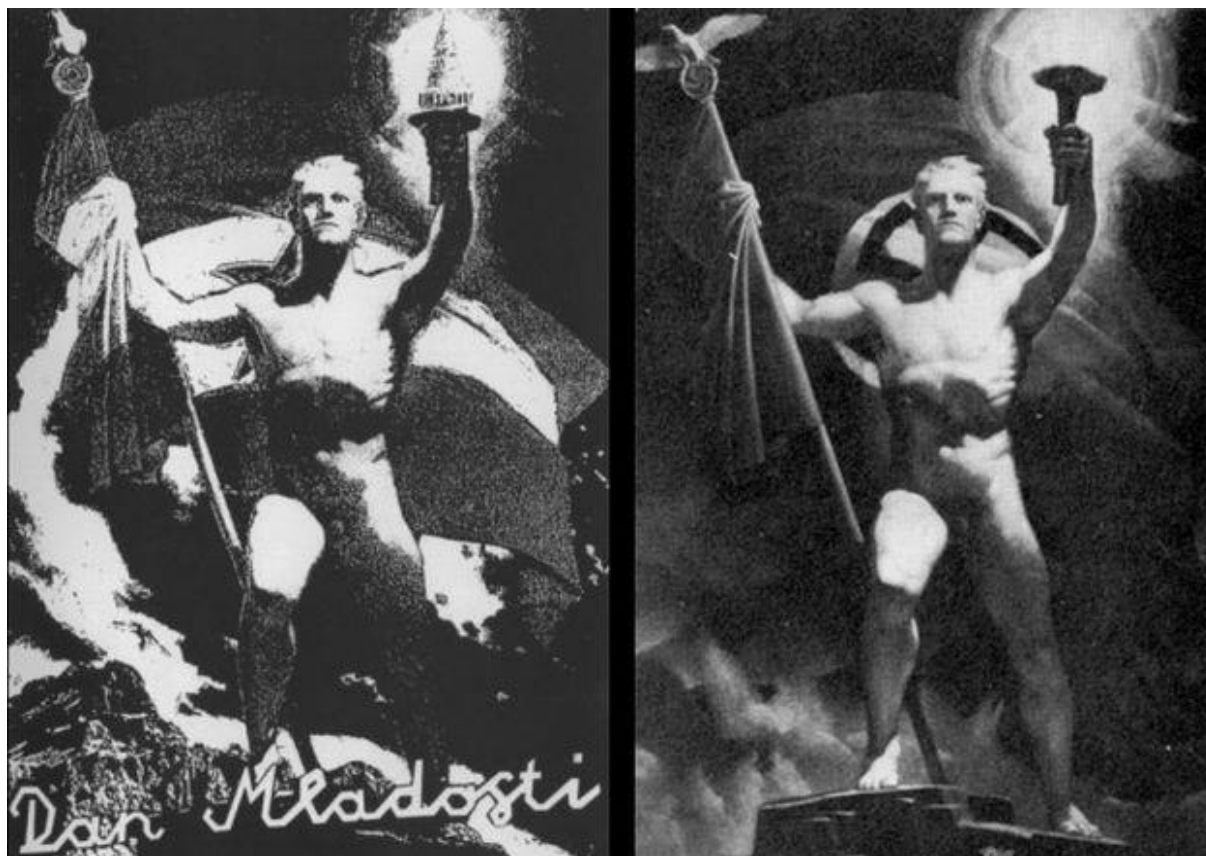

3 IRWIN, *Kapital*, [1991](#).

Slijedeći „diktaturu motiva“ grupa je odabrala motive najčešće ponavljane na preko 500 slika. 1996. odabrano je šest motiva koji čine seriju *IRWIN Icons*, koja predstavlja nastavak projekta *Was ist Kunst* do danas.

4 Organigram. 1986.

5 NOVI KOLEKTIVIZAM, Dan Mladosti. 1987.

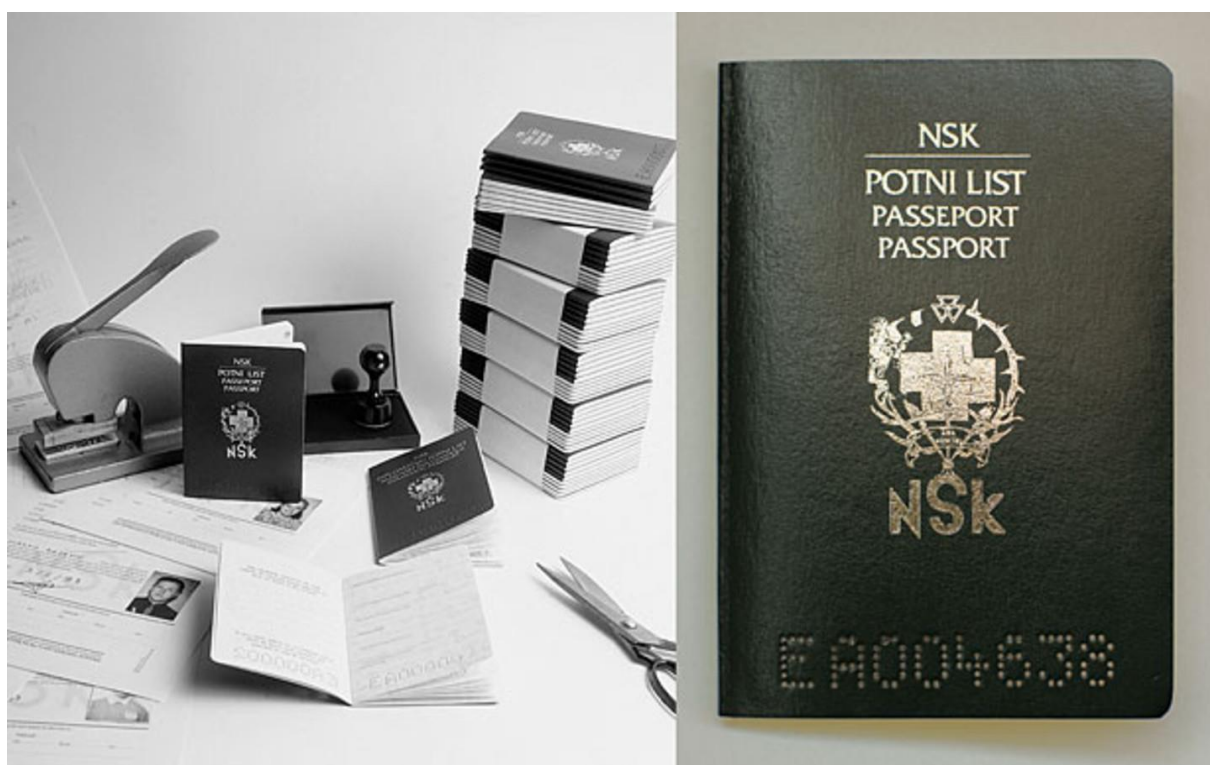
NSK je uzrokovao eksces velikih razmjera na proslavi Dana mladosti 1987., godišnjoj ceremoniji koja se u čast Titovog rođendana nastavila održavati i nakon njegove smrti 1980. Članovi Novog kolektivizma prijavili su plakat na službeno natjecanje. Taj je plakat zapravo bio apropijacija nacističke propagandne slike Richarda Kleina iz 1936. godine, dok je jedina stvar koju su promijenili bila ikonografija: svastika je zamijenjena crvenom petokrakom zvijezdom, njemački orao bijelom golubicom – simbolom mira – a nacistički grb zamijenjen je bakljama koje su predstavljale šest jugoslavenskih nacija. Zanimljivo je da je plakat osvojio prvu nagradu, ali čim je podvala otkrivena, izazvala je skandal koji je odzvonio cijelom Jugoslavijom te dodatno zaoštrio postojeće tenzije između Slovenije i Beograda. Štoviše, partijski vođe su pokušali zatvorski kazniti članove grupe, no NSK je sarkastično i uspješno obranio i sebe i plakat, tvrdeći da je njihovo preispitivanje simbola još jednom potvrdilo dostignuća narodnooslobodilačke borbe i antifašističkih vrijednosti na kojima je Jugoslavija bila utemeljena.

3. NSK - State in Time / Utopijska država / Država bez nacije

Nakon poziva za izlaganje na Apt-Art¹ International 1991. godine, IRWIN je zatražio da se umjesto izložbe NSK preseli u Moskvu za period od mjesec dana. Umjetnička akcija NSK *Embassy Moscow* održala se u privatnom stanu u Moskvi od 10. svibnja do 10. lipnja 1992. godine. Ambasada je osmišljena kao živa instalacija. Cilj događaja bio je suočavanje dva srodna društvena konteksta – bivšeg Sovjetskog saveza i bivše Jugoslavije. U tom periodu nastalo je pet slika grupe IRWIN, prezentirani su poster i skupine Laibach te je održana predstava Kozmokinetičkog kabineta.

NKS Država je idealan oblik države čiji je organizacijski principi kolektivni apsolutizam, a „glava države“ Imanentno-nadnaravni duh. Nema formalnu vladu ni središnji odbor, samo građane, par birokrata i ponekog administratora. Dva potonja bave se tehničkim problemima ostavljajući Državu formalnom. Zasnovana je na samoodržavanju, nesvrstavanju i egzistira kao parazit unutar postojećeg, prethodno utvrđenim tijelima u području Vremena. Potpisivanjem izjave o državljanstvu nositelj NKS putovnice zalaže se postupanje u najboljoj namjeri da podrži integritet NKS Države. LAIBACH, 2007.

¹ Apt-Art – Apartment-art – izložbe moskovske umjetničke *underground* scene održane u privatnim stanovima pod vodstvom umjetnice i kritičarke Lene Kurljandževe

6 NSK putovnica

7 LAIBACH, Become a Citizen poster, 1994.

Nakon kolaborativnih događaja uslijedilo je stvaranje NSK *Države u Vremenu*, u jesen 1992., Nakon kolaborativnih događaja uslijedilo je stvaranje NSK *Države u Vremenu*, u jesen 1992., odlukom grupe IRWIN, Laibach, Kozmokinetičkog kabineta, Novog kolektivizma i Odsjeka za čistu i praktičnu filozofiju. Prvi državljani bili su članovi NSK kolektiva, no nakon utjelovljenja državljanstvo je mogao zatražiti onaj tko se prijavio za NKS putovnicu.

Vremenski kontekst ključan je za shvaćanje važnosti NSK putovnica. Početkom 90-ih mnoge države su nestale, neke su se pojavile, a čitava ideja o državi i teritorijalnom integritetu dovedena je u pitanje. U takvim okolnostima NSK putovnice mogle su izrazito rezonirati sa sudionicima NKS ambasada. Jedan od prvih ureda gdje su se izdavale putovnice bio je u Sarajevu te su zabilježeni slučajevi prelaska granica uz pomoć NKS putovnica. Koncept putovnica temelji se na dvosmislenosti koja postavlja pitanja – jesu li putovnice važeće ili se radi samo o umjetničkom djelu ili pak alatu koji omogućava ispreplitanje političke i umjetničke realnosti?

Iako je Država NSK umjetnički projekt bez stvarne političke legitimnosti, u nekoliko je navrata ipak uspio postići efekt potkopavanja nekih od temeljnih postavki na kojima počivaju današnje nacije-države. Za vrijeme većih događanja NSK-a, izdavane su putovnice i kroz interakciju s posjetiteljima i usputnim prolaznicima članovi NSK-a pokušali su strukturirati novi način razmišljanja o naciji.

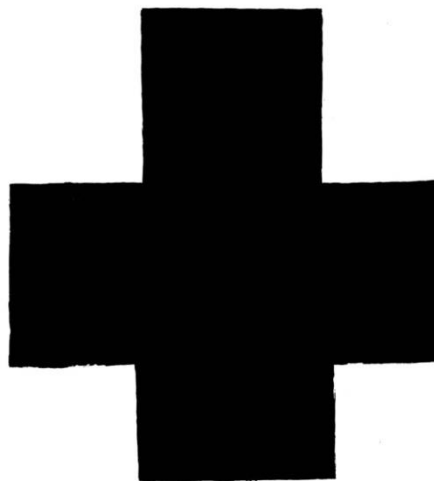
Ključan faktor za širenje poruke NSK Države bio je internet. Već 1994. godine kreirana je web stranica Elektroničke ambasade Tokyo. 2001. pokrenuta je neslužbena web stranica NSK Države koje je postala glavno mjesto sastanka za građane Države. U isto vrijeme, postalo je jasno da su se građani počeli samoorganizirati, kako online, tako i izvan virtualnog svijeta. Koristili su konceptualni prostor i ikonografiju NSK Države u vremenu te raznik NSK grupa kao ishodišta za vlastite akcije, što su podržali i osnivači NSK-a. Nakon prvog Kongresa građana NSK, koji je bio održan u Berlinu 2010. godine, NSK Država počela je živjeti život nezavisan od njenih stvaratelja.

Djela NSK kolektiva, uključujući javne iskaze, manifeste, kodeks odijevanja i ponašanja svjedoče o glavnoj preokupaciji kolektiva – državi koju nazivaju apstraktnim organizmom čije granice nisu teritorijalne nego umne. NSK država napušta koncept društva kao zajednice ljudi i usvaja koncept države bez nacije, čime imitira institucionalne manifestacije današnjih država, istovremeno parodirajući svojom deklaracijom što vjernije oponašajući ono što parodira.

Ranih 90-ih, tri najvažnije NSK grupe izradile su projekt „Kapital“ evocirajući ono što su ranije proglasili – potpuni kolaps socijalizma i svanuće potpunog kapitalizma. Tri grupe svoj su osvrt na tranziciju iz jednog sistema u drugi prenijele na različite načine: Kozmokinetički kabinet 1990.godine postavio je predstavu pod nazivom Kapital, IRWIN je objavio knjigu i postavio izložbu Kapital 1991., a Laibach grupa realizirala je album, također naslovljen Kapital.

4.LAIBACH

U noći 26. rujna, 1980., poster provokativnog simbola pojavio se na zidovima slovenskog industrijskog grada Trbovlje. Uz jednostavan simbol crnog križa ispisana je riječ – LAIBACH. Sljedeći, mnogo eksplicitniji poster, uz scenu sakaćenja i nazivom – Laibach – promovirao je izložbu i koncert grupe koja je ime preuzela iz naziva za grad Ljubljanu u vrijeme nacističke okupacije. Simbol je imao više asocijacija, od kojih je najznačajnija ona koja ih dovodi u vezu s motivima Kazimira Maljevića. Slične simbole križa koristio je njemački konceptualni umjetnik Joseph Beuys i njemačka vojska na vojnim vozilima za vrijeme Drugog svjetskog rata. Problematične asocijacije i dvosmisleni simboli osigurali su posterima instantno uklanjanje i zabranu održavanja događaja. Nakon prvog nastupa, Laibach je nastavio istraživati odnos umjetnosti i ideologije kroz nekoliko medija, uključujući medij „nacije“ i „države“. Križ ima specifično uznemirujuće vizualno-povijesne asocijacije koje pridonose provokativnom učinku. Iako istovremeno apstraktan, postoji osjećaj u kojem, u kontekstu Trbovlja i na široj kulturnoj razini, apstrakcija može biti predstavljena kao traumatična, istovremeno provocirajući neartikuliranu odbojnost.

!DVO RANA ME 21 DECEMBER 1984 OBZOL!

8 LAIBACH, Poster za anonimni koncert, 1984.

Simbol se osim na posterima kasnije koristio i na odorama, odnosno rukavima uniformi koje su članovi nosili za vrijeme koncerta te na omotima albuma istovremeno izbjegavajući bilo kakvu društvenu identifikaciju na temelju korištenih simbola. U svojoj umjetničkoj proizvodnji Laibach povezuje nekoliko umjetničkih praksi, prateći koncept Gesamtkunstwerk (potpuno umjetničko djelo). U konačnici, Laibach Kunst referira se na umjetnički princip grupe koji je najevidentniji na njihovim izložbama. Prema principu retro-avangarde, materijali djela preuzeti su iz različitih lokacija i perioda, duplicirani i montirani, ponekad direktno intervenirajući na postojećem modelu. Industrijska estetika služila je naglašavanju porijekla skupine, referirajući se na radničku klasu i tradiciju Trbovlja. Također, Laibach se vraća u industrijsko doba koristeći arhaičnu ikonografiju kako bi dekonstruirao post-industrijsku narav socijalizma i kapitalizma.

9 LAIBACH, Scena iz televizijske akcije, 1983.

Prvi performans grupe održao se 1982. godine u prostorima kampusa, klubu Disco FV koji je imao značajnu ulogu na alternativnoj kulturnoj sceni 80-ih. Uslijedili su i prvi koncerti u Zagrebu i Beogradu. Kasnije iste godine Laibach se pojavio na Novi Rock festivalu u Ljubljani, koji je organizirao ozloglašeni promotor i novinar Igor Vidmar. Cijeli koncert se prenosio preko radija čime je potaknuo reakcije diljem Slovenije. 1983. na Glazbenom bijenalu u Zagrebu, cjelonoćni koncert prisilno je prekinut od strane Jugoslavenske vojske i Hrvatske policije. Razlog prekida bile su simultane projekcije pornografskog filma i filma Revolucija se traži (Revolucija još uvijek traje). Iste godine Laibach je izdao manifest u magazinu Nova Revija, koji je imao važnu ulogu 80-ih godina u vrijeme borbe za neovisnost Republike Slovenije. Prvi nastup na javnoj televiziji održan je u intervjuu u programu TV Tjednik u kojem je grupa nosila vojne odore s crnim križem na rukavima. U komunikaciji s javnošću, Laibach je govorio kao stroj. „Umjesto da na prodoran, duhovit, ironičan način,

oslobađajućom refleksijom, pokazuje proturječja i negativne vidove našeg društva, Laibach nudi individue koje takoreći 'kao strojevi' deklamiraju naučene totalitarne obrasce. Jednom riječju, umjesto živog duha nudi mrtvo tijelo“ Žižek. U „10 točaka Konventa“ stoje tvrdnje koje potkrepljuju tumačenje da Laibach govori kao stroj – „Trijumf anonimnosti i bezličnosti tehnološkim je procesom izoštren do apsoluta. Ukida se svaka individualna autorska razlika, briše se svaki trag individualnosti“, „Fleksibilnost i anonimnost članstva priječi eventualna individualna odstupanja i omogućuje permanentnu revitalizaciju unutarnjih životnih sokova“, „Ideologija zauzima mjesto autentičnog oblika društvene svijesti“. Intervju se odvio u prostorima ŠKUC Galerije koji je podsjećao na nacističku skupštinu i rezultirao zabranom javnog pojavljivanja i održavanja performansa te korištenja naziva Laibach, nakon koje su krenuli na turneju Europom nazvanom Okupirana Europa. Koncerti su održani u šesnaest gradova i osam država s obje strane Željezne zavjese. Po povratku u Sloveniju, uspješno je održan anonimni koncert u Malči Belič dvorani, netom prije osnivanja NSK kolektiva. 1985. Laibach je izdao svoj prvi album pod izdavačkom kućom Slovenian Ropot. Zbog zabrane korištenja naziva, korice albuma nosile su samo karakteristični simbol crnog križa. Album je prezentirao osebujnu mješavinu Wagnerove tube, militarističkih zvukova, atonalnih orkestralnih elemenata te isječaka iz patriotističkih govora Josipa Broza Tita uz teške tonove vokalista. Pjesme prepune lukavom ironijom, izvodili su ozbiljnih lica. Album Rekapitulacija izdan pod nezavisnom izdavačkom kućom Walter Ulbricht Schallfoliem, bio je prvi album koji je dosegao svjetsko izdanje. U veljači 1985. Laibach je nastupio na dvodnevnom Atonal festivalu u Berlinu, posvećenom avangardnom i eksperimentalnoj glazbi. Za vrijeme koncerta, vokalist Minar Fras premazao je lice medom i zlatnom bojom kao aluziju na performans Josepha Beuysa – „Kako objasniti slike mrtvom zecu“ referirajući se na obnavljajući i regenerativni aspekt umjetničkog stvaralaštva. U jednom od ranijih intervjuja izjavili su kako njihovi koncerti imaju pročišćujuću i regenerativnu ulogu. Prakticiranje terora u obliku zvuka/sile, koja je trebala imati isti terapijski učinak, objašnjena je na jednak način. 1986 kontroverzni koreograf i plesač Michael Clark pozvao je Laibach na suradnju u performansu „No Fire Escape in Hell“. Izvodili su glazbu za dio performansa koji je pratio transformaciju plesača u *božanstva*. U toj igri svjetla i sjene, prema Clarkovim riječima, Laibachova glazba i pojava predstavljale su sjenu: zastrašujuću i agresivni element, a sama snaga zvukova poticala je i tjerala plesače na intenzivniji ples od uobičajenog. Kao rezultat, performans je proizveo sirovu fuziju glazbe i klasičnih baletnih koraka, izražavajući eklektičnu mješavinu istočne i zapadne estetike. 1987. godine album Opus Dei, prvi pod izdavačkom kućom Mute, sadržavao je zloglasne izvedbe Euro-pop hitove „Life is Life“ te obradu „One Vision“ grupe

Queen na njemačkom jeziku. Opus Dei označavao je pomak od industrijalizma i militantnog klasicizma, samim time i veću pokrivenost u komercijalnim medijima. Konfrontirani s Laibachovim „Novim originalima“, britanski mediji fokusirali su se na parodijski aspekt uvjeravajući kako nije riječ o ozbiljnom projektu, već pukoj šali.

1998. albumom „Sympathy for the Devil“ nastavila se upotreba *rock* mitologije uz Laibachov uobičajeni trijumfalni stil i pjesme predstavljene u jezovitim disko i rock inačicama. Uslijedila je uvrnuta parodija pjesme „Let It Be“ grupe Beatles kojom su, uključujući ostale pjesme s albuma, stavljali u paralelan odnos dezintegraciju utopijskog sna *pop* glazbe s dezintegracijom Titovog sna o ujedinjenoj multi-kulturalnoj Jugoslaviji. Preispitivanjem dragocjenog ideala originalnosti pop glazbe, Laibach je dovodio u pitanje značenje autorskih prava u vremenu kompjuterizirane reprodukcije. „Novi originali“ nadišli su mediokritet originalnih uradaka, namećući epski i herojski ton i time izazivajući zapadnjačke pretpostavke o istočnjačkim umjetnicima koji nisu u mogućnosti proizvesti djela na jednakoj razini, proizvodeći sofisticiranija, višeslojna djela od originala.

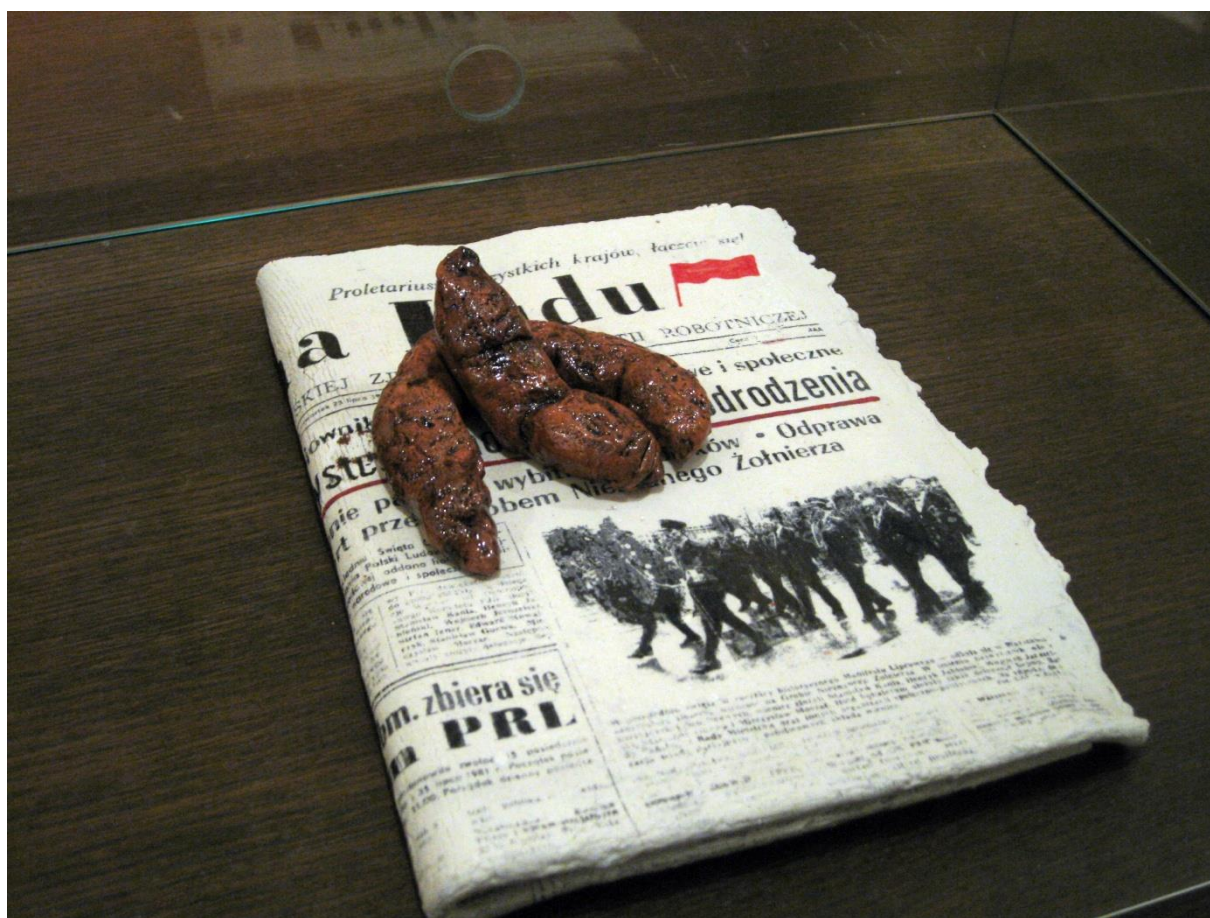
U prosincu 1990. održan je koncert u termoelektrani u Trbovlju, koji je ujedno bio i prvi koncert u rodnom gradu od inicijalne zabrane projekta iz 1980. godine. Koncert je istovremeno obilježio desetu godišnjicu Laibacha i osnivanje neovisne Slovenije. Uslijedilo je izdavanje eksperimentalnog albuma „Kapital“, prvog nakon raspada Jugoslavije. Iako je koncert pod provokativnim nazivom „10 godina Laibacha, 10 godina slovenske nezavisnosti“, osjećaj nacionalističkog trijumfa ili optimizma glede post-jugoslavenske demokratske budućnosti nije bio prisutan. Ikonografija „Kapitala“ bila je izrazito retro-futuristička. Članovi su nastupali na koncertima noseći srebrnu boju preko lica, aludirajući na britanske konceptualne umjetnike Gilberta i Georga. Video za pjesmu „Wirtschaft Ist Tot“ (Ekonomija je mrtva) prikazuje članove u svemirskom brodu uz žene prekrivene srebrnom bojom koje upravljaju industrijskim strojevima. Nakon izdavanja „proročkog“ albuma *Nato*, Laibach je započeo turneju *Occupied Europe* 1994-95. Za vrijeme turneje održan je i prvi nastup u Moskvi te znameniti nastup u DC3 Dakota u Ljubljani. Turneja je završila koncertima u opkoljenom Sarajevu koji su bili dio događaja NSK Država Sarajevo. Sarajevo je prozvan NSK teritorijem na period od tjedan dana u kojem je izdano nekoliko stotina putovnica.

6. svibnja 2011. otvorena je izložba *Ausstellung Laibach Kunst (1980. -2011.)* – ‘*Ceci n’est pas Malevich!*’ U Domu hrvatskih likovnih umjetnika, u Zagrebu. Nakon 28 godina Laibach je održao svoju prvi izložbu od 1983. koja je tada bila prekinuta i zatvorena nakon samo tri

dana. Uz izložbu održan je koncert 21. svibnja u prostorima Boogaloo-a , bivšeg prostora RANS Moša Pijade gdje se 1983. održao Glazbeni bijenale

10 DOM HRVATSKIH LIKOVNIH UMJETNIKA, Ausstellung Laubach Kunst, 2011.

11 LAIBACH, Iz instalacije *Zlatno doba (Varšavski incident)*

5. ZAKLJUČAK

Radovi NSK kolektiva mogu se promatrati kao vrstu kodirane kulture, zaštićena slojem dvoznačnosti. Postalo je očito tokom vremena da su njihovi uraci potvrda prava da ostanu dvosmisleni, kao i pravo da ostanu nedefinirani ili kategorizirani. U dobu „potpune svjesnosti o informacijama“ i sistematskom nadgledanju individua, kodirani način komunikacije postaje ne samo koristan, već esencijalan. NSK kao umjetničko-politička platforma, u čijem je centru preispitivanje kulturnih, umjetničkih i ideoloških proizvoda, daje dobru podlogu za traženje novih oblika kritičkog razmišljanja i inspiraciju za manifestaciju te kritike unutar prostora umjetnosti.

6. LITERATURA

MONROE A. (2005), Interogation Machine, Cambridge, Massachusetts

Badovinac Z., Čufer E., Gardner A., (2015), NSK from Kapital to Capital,

HLDU (2001), Ausstellung Laibach Kunst 1980.-2011.

<http://irwin.si/texts/icons-by-Irwin/>

<http://irwin.si/texts/nsk-the-state-which-ran-away-with-itself/>

<http://irwin.si/texts/nsk-state-in-time/>

SAŽETAK

1984. godine ujedinjenjem tri grupe – multimedijalno-glazbenog sastava Laibach, grupe vizualnih umjetnika IRWIN te kazališne skupine Gledališče sester Scipion Nasice nastao je umjetnički kolektiv – Neue Slowenische Kunst (NSK). Iste godine, osnovana je i četvrta – odsjek za dizajn Novi kolektivizam. Kasnije su se u okviru NSK oblikovali još Odsjek za čistu i praktičnu filozofiju, Retrovizija, Film i Graditelji. IRWIN kolektiv, osnovan 1983. godine, umjetničku filozofiju sažeo je u terminu retro-princip odnosno retroavangarda koja se temelji na premisi da traume iz prošlosti utječu na sadašnjost i da se opcija nekonfliktne budućnosti može realizirati samo kroz vraćanje na konfliktne događaje iz prošlosti. Drugi vodeći princip radova grupe IRWIN je prioritet korištenja motiva nad umjetničkim stilom, opisanim kao „diktatura motiva“ nad „diktaturom stila“. Osim motiva, sekundaran je i autor, stoga su svi radovi potpisivani od strane kolektiva. Djela NSK kolektiva, uključujući javne iskaze, manifeste, kodeks odijevanja i ponašanja svjedoče o glavnoj preokupaciji kolektiva – državi koju nazivaju apstraktnim organizmom čije granice nisu teritorijalne nego umne. NSK država napušta koncept društva kao zajednice ljudi i usvaja koncept države bez nacije, čime imitira institucionalne manifestacije današnjih država, istovremeno parodirajući svojom deklaracijom što vjernije oponašajući ono što parodira.

KLJUČNE RIJEČI:

NKS, Laibach, IRWIN, Država u Vremenu

KEY WORDS:

NKS, Laibach, IRWIN, State in Time